

ZGODNJA DANICA.

Katolški cerkveni list.

Vrednik: Dr. Janez Krizostom Pogačar.

.L. 5.

V Četertik 1. Svečana.

1849.

Kratki premisliki

iz s. evangelija za nedeljo v septuagezimi. Mat. 20, 1—16.)

Namen in nauk svetiga evangelija od delavcev v vinogradu, katerih so eni cel dan, eni po več ur, eni pa le eno uro delali, in vendar vsi enako plačilo prejeli, je po mislih svetiga Janeza Krizostoma to, da vse pride na božjo dobroto in milost, po kateri pozneje poklicani ne bodo pogubljeni, temuč bodo neizrečeno veliko plačilo prejeli. Božjim naredbam, po katerih se Gospod usmili, kogar se hoče, in svoje milosti deli komur, kolikor in kader jih hoče, se ne sme nihče čuditi, še manj de bi se pritoževal nad njimi.

Cela prilika kaže nar pred poklic vsih narodov k spoznanji resnice in v božje kraljestvo, nar poprej izraelskiga, pozneje pa vsih družih narodov, eniga za drugim. Dalje pa pomeni ta prilika poklic vsakiga kristjana posebej o različnim času njegoviga življenja.

Sploh govoriti je res, da je vsak človek, posebno pa vsak kristjan na delo božje poklican, ali saj povabljen, tode več jih je, katerim za ta poklic ni mar, in kakor bi nič ne imeli opraviti, na tergu, to je na tem svetu brez dela stoje. Na vprašanje gospodarjevo: „Zakaj stojite tukej brez dela?“ so odgovorili uni v svetim evangelii: „zato, ker nas ni nihče najel“. Dninar, kateri si mora vsaki dan proti svoj kruh zaslužiti, ne govori in ne dela

tako, temuč se gre sam ponujat, gre sam dela iskati. Unim se je tožilo dela iskati, ter so rajši brez dela stali. Tako delajo tudi marskteri kristjani, kateri delo božje, to je skerb za svoje zveličanje od dne do dne odkladajo, in vedno čakajo, kdaj bo Bog prišel, in jih bo morebiti s silo na delo prignat.

In, o prečudna dobrota in milost božja do nas neukretnih grešnikov! On zares pride, in po svoji skrivni modrosti in ljubezni s posebno mogočno gnado nektere pred, nektere pozneje pokliče, in jih tako rekoč za seboj potegne na delo v vinograd njih zanemarjene neumerjoče duše. — Po mislih svetiga Hieronima so zjutraj zgodaj poklicani tisti, kateri so že v maternim telesi posvečeni, kakor Samuel, Jeremija, Janez Kerstnik, zakaj oni smejo reči: „Od rojstne ure si me vzel v svoje naročje, od materniga telesa si bil ti moj Bog in moj Gospod“. (Psalm. 21, 11.) Življenje svetnikov božjih nam skaže veliko tacih duš, ktere so bile tako že v svojim rojstvu v sveto, pobožno življenje poklicane. Kteri so bili tretjo uro poklicani, so tisti, kateri že v svoji mladosti, de le k pameti pridejo, začno zvesto Bogu služiti. Ob šesti uri poklicani so tisti, kateri že odraseni v moški starosti delo Gospodovo nase vzamejo. Deveta ura pomeni stare ljudi, in enajsta ura tiste, kateri so v terdi starosti, ali pa celo na smertni postelji z božjo milostjo obiskani, katerih nam sveti evangelii le eniga, namreč razbojnika z Jezusam vred križaniga imenuje.

To je pač vesela resnica za grešnika, ktera ga prepriča, de Bog noče njegoviga pogubljenja, ampak le njegovo spokorjenje, ker pravi po preroku: „Pregreha hudobniga mu ne bo škodvala, kateri dan koli se spreoberne od svoje hudobije“. (Ezech. 33, 12.) Noben grešnik toraj, kateri se želi spokoriti, naj upanja ne zgubi. Pa vender naj se tudi noben na to ne zanaša, de ga bo Bog še prišel klicat, ker je grešnik božje klicanje morebiti že velikokrat preslišal; ampak misli naj si, de ga Bog morebiti ravno zdaj, ko to bere ali sliši brati, zadnjikrat kliče, in naj začne precej delati v vinogradu božjim za svoje spokorjenje in zveličanje. Naj se tudi noben grešnik na prihodnje čase in leta ne zanaša, ker ne ve, ali jih bo doživel ali ne. Gotovo je, de je marsikterimu, če je tudi še mlad, zadnja ura njegoviga dneva, to je njegoviga življenja na svetu že blizo; gorje mu, če to zadujo uro ne gre delat v vinograd svojiga Gospoda!

Kar nas mora pa v gorečnosti in pridnosti pri našim delu posebno vneti, in nas s serčnim upanjem napolnovati je resnica, ktero Jezus v ravno tem evangelii izreče, ker nam pové, de, ko se je bil večer sturil, in je gospodar rekel hlapcu delavce plačati, so tisti, kateri so le nekaj časa delali, ravno tako plačani bili, kakor uni, kateri so težo in vročino celiga dneva nosili. — Če po tem takim kak grešnik dansi začne pokoro delati, in jo morebiti le nekaj dni resnično dela, po tem pa srečno in sveto umerje, bo pri Bogu dobil ravno tisto plačilo, kakor uni, kateri so že zdavnaj, morebiti že od svoje mladosti vedno lepo in bogaboječe živeli, in bodo še le čez dalj časa plačilo dosegli. Uzrok tega je to, kakor neki sveti Gregor, ker to plačilo sploh pomeni nebeško kraljestvo, in ker je nebeško kraljestvo dar dobrotljiviga in usmiljeniga Boga, kateri nebesa da tistim, kateri so malo, kakor tistim, kateri so dolgo časa delali. Nebesa namreč, ktere nam Bog hoče dati, niso toliko plačilo za naš trud, kakor nezasluzena, neškončeno velika gnada in milost.

Poglavni namen, kteriga je Zveličar imel, ko je to priliko povedal, je bil gotovo ljudem, kateri se že pozno v službo božjo podajo, serčnost dati, une pa, kateri že dalj časa Bogu služijo, v ponižnosti ohraniti. Uni naj z gorečnostjo, s pokorjenjem in z ljubeznijo nadomestujejo, kar jim pri dolgoti časa manka, ti pa naj se ne poviksujejo, in naj v svoji pobožnosti nikar ne prijenjujejo, ker je vsak dolžan svoje delo po svojim poklicu ravnati. Nihčeer naj se ne poviksuje zavoljo svojiga dela, pa tudi ne zavoljo daljšiga časa, v katerim Bogu služi, ker ne moremo vediti, kakšno sodbo bo naš sodnik nad našim delam sklenil. On sam, ki nas je v svoj vinograd najel, on sam ima pravico naše delo po vrednosti ceniti.

Potočnik.

Oglas

škofov Primorsko-Krajske cerkvene okrajne v Ilirskim kraljestvu pri Avstrijskim ustavnim deržavnim zboru v Kromerizi.

Poslovenil J. Volec.

Visoki deržavni zbor!

(Kórec.)

VIII. Ne le ohranitve zgor imenovaniga cerkveniga premoženja, nad kteriga celoto naj si deržava že čuje, ampak tudi prosto in štifljanju permerno oskerbljevanje posameznim ce. kvam in štiftengam dotičniga premoženja, ktero oskerbljevanje je bilo dosihmal s tolikanj sitnim, premoženju bolj škodljivim ko pridovnim praznim delam, prerajtovanjem in zarajtovanjem sklenjeno, to tedej je, kar cerkev po svojih postavah škofu in cerkvenim prednikam perlastuje brez odriavanja tistih, ki do tega kako pravico skazati zamorejo; zakaj cerkveno premoženje ni le samo cerkvi prav lastno, kteriga oskerbljevati in obračati ravno tako pravico ima, kakoršno vsakteri drugi človek, svoje premoženje oskerbljevati in obračati, imeti mora, ampak je tudi prav samó za cerkvene potrebe, in sploh za cerkvene namene dano, kateri niso vender nikomur bolj znani, in mu ne morejo bolj per sercu biti, kakor ravno škofu, kateri se brez posebniga odgovora pred Bogam ne more nikoli nemarljivo do rase svoje cerkve zaderžati. — Naj bo tedej oskerbljevanje premoženja posameznih cerkvá in štifien gam dosihmalnimu zavirovnimu vteku deržavne vladije odvzeto, ktera naj le samo nad zvirnim premoženjem čuje, nasproti pa tudi ne sme srenjem po kmetih, ki iz nevednosti po navadi svojoglavno ravnajo, motljiv vtek dovoljen biti, ampak prosto oskerbljevanje in štifljanju permerno obračanje cerkveniga premoženja naj bo škofu in od njega postavljenim namestnikam s perstopam teh, ki do tega kako pravico imajo, po cerkvenih postavah prepuseno; ker cerkev, čeravno brez brambe, vender ni otrók v svojih predpostavljnih.

K cerkvenimu premoženju pa tudi gre verne denarnice, ker se je iz premoženja vzdignjenih mnogih kloštrov, cerkvá, kapelic, enotnih dobrotšin (Benefizien), duhovskih štifien gam itd. ustavila, in še zmiram iz vmesnih dohodkov praznih dobrotšin (dokler ni duhovna, de bi jih vžival), kakor tudi druge gotove vsakoletne doneske iz cerkvenih dobrin prejema; zato je pa tudi bil per ustanovitvi verne denarnice škofam popolni vpogled v ravnanje z njo zagotovljen, tode potem nikoli dodeljen. Čeravno bi sedajni čas morde nar manj perpraven biti utegnil od deržavne vladije premoženje verne denarnice ko očitno cerkveno dobrino nazaj tirjati, ter ga v cerkvi lastno oskerbljevanje vzeti, bo visoki

državni zbor vendar pravico cerkve spoznal, s katero že zdej tirja, de bi se ji dalo pregledati, v kakošnim stanu je premoženje verne denarnice, s katerimi dolžnostmi je po štiftanji obteženo, in kako se z njim ravna, enako tudi hoče pogled v denarnico večih šol, ker se je iz premoženja nekdanje tujke obstoječiga Jezvitovskega reda in iz družih duhovskih štifteng perčela, — kateri je bil del premoženja vzdignjenih bratovšin odločen, vse to tolikanj bolj hoče, ker po tem od visociga ministerstva očitne učitve oznanjenim načertu šolskih reči v Avstrii §. 66 vera, katero kdo spozna (izjema je le samo per učencih bogoslovstva ali desete šole), nikogar ne zadržuje učivno službo v šolah prevzeti; toraj je euja od strani cerkve potrebna, de ne bo tje kak nekatolčan, ko bi učivno službo v večih šolah dobiti utegnil, iz denarnic katolske cerkve plačevan, kar bi si kdo od nje ravno tako malo misliti mogel, kakor bi tudi ona tega dovoliti nikdar ne mogla.

IX. Če se pa po rečenim še ne da opravičiti, de je država oskerbljevanje iz enostransko vzetih cerkvenih dobrin narejene verne denarnice na se potegnila, koliko manj se da razumeti, kakó si je država mogla v imenu verne denarnice (ktera je po vzetih klosterskih grajšinah z njimi sklenjeno farno patronstvo prejela, potem po zidanji toliko novih cerkvá in farovžev, in po odaritvi dušnih oskerbnikov na vnovo narejenih farah in podfarah patronstvo do njih vnovo perdobila), pravice do patronstva polastiti, ter duhovne za vse une oskerbije (kuracije) voliti, ko vendar to patronstvo z vsimi svojimi pravicami in težami le verni denarnici, ki je cerkvena dobrina, gre, po tem takim bi bila mogla velivna pravica, ali veliko več svobodno podeljenje teh duhovskih vžitkov že odpervenja le samo škofu v škofii perlastena biti.

Ko so pa vendar po postavi 7. Kimovca 1848 podložnost zemljiškim ali gruntnim gosposkam, in varsko-gosposkne zadeve z vsimi te zadeve obravnavnimi postavami, kakor tudi vsi iz zemljiško-ali gruntno-gosposkniga nadposestva, in iz desettinskiga, varskiga in zavetniškiga gospostva izvirajoči, in dosihmal od zemljiških posestev ali od posestnikov plačevani, v srovini, tlaki in denarjih obstoječi davki vzdignjeni; zato pa tudi grajšine verne denarnice, kakor tudi grajšine družih posestnikov, s katerimi grajšinami je patronstvo združeno, per tako veliki zgubi svojih perhodkov ne bojo več mogle patronskih naložb še dalje odrajtovati, in ravno zato bo v tej reči druge vravnave treba, po kateri se bojo dosihmal patronam neperstojno naloženi potroški, ki so jih za zidanje skladati mogli, odvzeli, in to toliko bolj, ker ta za patrone in zemljiške gosposke grozno stiskajoča naredba, de morajo k zidanju cerkvá, farovžev in šol skladati,

dosihmal le še samo v Avstrii obvelja, in je narejanju in ohranjenju unih poslopij močno zadržna. Kakor so si stanovi Krajnskiga vojvodstva že več let s ponovljenimi prošnjami za popolno vzdigo te naredbe perzadevali, tako mora tudi cerkev sama v prid potrebnih poslopij za katolsko službo božjo, katerih poslopij narejanje je na tem potu skladanja povsod le na zadržke zadevalo, in velikokrat ni doželjene speljave doseglo, potlej tudi v prid verne denarnice, ki je za take zidanja veliko plačevala, popolno odvernitev dosihmalne imenovane naredbe, in vpeljavo druge bolj pravične in bolj permerjene postave za ohranjenje in narejanje teh le k pridu farnih srenj obstoječih poslopij tolikanj bolj vositi, de bo verna denarnica svojim drugim, na nji lezi-jočim, že tako velikim potrebam v prihodnje ložej kakor dosihmal zadostovati mogla: ker bo poslednjič vendar le treba tudi v to misliti, kako bi se za prave fajmoštre še zmirej le po 300 goldinarjev na letu, za kaplane pa po 200 gld. na letu določena prejemsina, in za oslabiljene fajmoštre le po milosti po 300 gld. na letu, po navadi pa kakor za druge oslabiljene duhovne le po 200 gld. na leto dovoljena počitsina zvisati dala, de bi s sedajnim časom vendar ne v tolicim nasprotji ne stala.

Pravičnosti teh le v kratkim očertji zgovorjenih, in iz zvirne pravice katolske cerkve ponaturao posnetih tirjav, ne more vendar ne nobena državna vladija, nar manj pa ustavna država, v kateri je popolna verna in vestna svobodnost vsim derzavljanam zagotovljena, tajiti. Zavoljo te podeljene svobodnosti se mora država le še bolj zavezano čutiti, katolsko cerkev po modrih postavah zavetovati v svobodnim spoheovanji njene apostolske službe in njeniga bogočastva (ali očitne božje službe), per kateri bi sosebno ob nedeljih in praznikih spoznovavci družih ver, ker vsi enake pravice imajo, z očitnimi ropotavnimi deli in opravili katolčanam velik nepokoj delati in jih motiti utegnili, potlej je varovati tudi v njenim posestvu, pravičnih pertozb te cerkve zavoljo nji storjenih krivic ne preslišati, razujzdani tiskarii, ki svoje posebno radovanje v tem najde, vse katolsko zasmehovati in zaničevati, po krepkih postavah nasproti stopiti, in sosebno část take cerkve varovati, ktera, ko svoje lastne svete namene doganja, po njih ravno tedej tudi k ljudski in državni sreči bistovno pomaga, in se državniiga varstva vselej toliko bolj vredno skaže, kolikor gotovši je, de so nje zvesti sinovi gotovo tudi vselej zvesti derzavljani.

Med tem ko tedej katolska cerkev to spozna-tev in to varstvo od strani derzave tirja, in novi se narejavni derzavni vladii zaupanja polno ustreei želi, še zavoljo nekterih zgor imenovanih tirjav,

ako bi zavolj njih spolnitve še pred med visokim, povsod z zaupanjem pozdravljenim ministerstvom in škofovstvom kaciga pogovora treba bilo, nar pervoljniji perpomogo škofov ponudi v nar polnejšim prepričanji, de le na nasprotno čislanje vterjen perjazen pogovor med deržavo in cerkvijo nar gotovejši poroštvo za rast obestranskih namenov daje.

Gorica 17. Grudna 1848.

Franc Ksaver s. r.,

Goriški knezo-veliki škof in glavar.

Anton Aloiz s. r.,

Ljubljanski knezo-škof.

Anton s. r.,

Parenco-Polski škof.

Jernej Bocanič s. r.,

Kerški (Vegliski) škof.

Jernej Legat s. r.,

Terzaško-Kopriski škof.

Anton Martin

po milosti božji Lavantinski škof pozdravim vse verne, ter Vam mir Gospodov ino vse dobro za novo leto želim.

(Dalje.)

Drugo imenitno novico zvedli smo perve dni adventniga časa, de so dobrotljivi cesar Ferdinand I. prostovoljno iz cesarskiga trona stopili ino drugi dan Grudna cesarsko krono Francu Jožefu, sinu svojiga brata presvitlīga nadvojvoda Franca Karlna, kateri krone vzeli niso, podali. Krona, v sedajnih časih zlo ternata, je cesarju Ferdinandu I. v tolikih skerbih jela pretežka biti, čutili so, de je mlajši moči potreba, vse te nove pravice lepo po vsih širokih deželah vrvnati, spoznati vsakimu kar je prav in novo deržavno vstavo tako terdno postaviti, de bo stanovitna stala. Priporočili so torej svoje ljudstva božji milosti ino posebni brambi, so vzeli v solzah kakor cesar od nas slovo, in so nam zapustili mladiga ino junaskiga cesarja Franca Jožefa perviga po tim imeni, ki so po pravici nastopa Avstrijskih cesarjev zdaj po milosti božji naš svitli Cesar.

Lepa zahvala naša naj bo Ferdinandu milimu za toliko dobrotno serce, ktiro so nam tolikokrat skazali, kakor dober oče svojim otrokam — enkrat pa večna veliko lepši krona v nebesih plačilo! Bog daj pa tudi cesarju mladimu Francu Jožefu I. srečno ino veselo prav veliko let kraljovati, naj 36 milijonov njih podložnih v ljubim miru pod njih cesarskim žeslam prebiva ino obilno vživa slavniga vladanja milih dobrot! Za to smo pa dolžni vsi pod-

ložni Njim za srečo in blagoslov ali žegen Boga prositi; zakaj: „Vse dobro ino vsak popolnoma dar pride le od Očeta luči, per katerim premenenja ni“. Jak. 1, 17.

V sedajnim nepokojnim časi, v kterim ljudje nar svetejši zaveze svojovoljno raztergajo, pravice brez vse vesti overžejo ino nar veči dolžnosti radi pozabijo, mislim de je viši pastirja sveta dolžnost, Vam preljube moje ovčice! ob tej priložnosti lepo povedati, kratko pa dobro, kaj smo mi katolski kristjani svojimu Cesarju, posebno zdaj po postavah dolžni, de bomo vedli dati cesarju, kar je cesarjeviga, kakor nam Jezus zapoveduje, ako hočemo Kristusovi biti, ne učenci zmote svetá.

Vsi poznate bučelic (čibelic) veselo kardelo (ljudstvo), kako čedao in pridno se nosi. V sredi roja matica, bučelic kraljica, svoj tron ima. Krog nje delavne živo šumijo, letajo in nanašajo žlahtniga blaga, voska in sterdi, de imajo same živeti ino tudi drugim kaj dati. Ako so bučelice ob svojo kraljico, je tudi njih kardelo per kraji. Klaverno lazijo ino matice jisejo. Če matice ni, v kratkim tudi bučelic ni. Lepa podoba kraljestva!

Tako je neskončno moder Bog vsakimu kraljestvu tudi poglavarja dal, kralja ali cesarja, svojiga namestnika v posvetnih rečeh, je mu postaval v sredi veličasten tron, ter ga na-nj namesto sebe posadil, svojim podložnim pravico spoznati, nedolžnost varovati, krivico ino hudobijo strahovati, varovati ljudi in premoženje, de se jim žaliga ne prigodi, pa tudi vsimu kraljestvu za pravo srečo skerbeti. To so velike, imenitne, pa tudi potrebne reči, za ktere Cesar skerbijo. Dokler cesarjev tron terdno stoji, Cesar črez svoje podložne kakor ovce milo, pa tudi pravično roko deržijo, vsi podložni cesarja za svojiga deželskiga očeta imajo, kakor dobri otroci vbogajo in lepo spoštujejo, vse cesarske postave, zapovedi kakor prepovedi zvesto, brez greha dopolnijo, tudi sreča po kraljestvi prebiva, je blaga in denarja zadosti, ino vsim se dobro godi, ki so pridni in pošteni. Blagor tacimu kraljestvu! — Začnejo pa hudobni ljudje Cesarju posvečen tron majati, Cesarja namestnika božjiga zaničevati, nepokorni cesarske postave teptati, hočejo taki zapovedovati, kteri bi lepo vbogati imeli, per deželah nobena pravica višej ne velja, naglo po takim djanji in zadržanji kraljestvo svojo moč in zvestobo zgubi. Ljudje se puntajo, kradejo ino ropajo, domači in postranski sovražniki se cesarstva lotijo, ter ga oskubijo, de je strah. Denarja ni, rokodelc strada, kmet oboža, in v kratkih mesecih zginge premoženje ljudem, kteriga so si veliko let naberali. Tako kraljestvo in pa človek na smertni postelji; vse ga zapuša, in poslednjič samo razpade, kakor je Kristus djal: „Vsako kraljestvo, ktero je

samo zoper se razdeleno, bo razdjano, in hiša bo padla na hišo“. Luk. 11, 17. Tako se godi, kar svet stoji; to vidimo ino si poskušamo. Za to moramo pa cesarski tron, kateri je serce prave edinosti ino moči za celo cesarstvo, vselej kakor sveto reč v spodobni časti imeti, Cesarja od Boga postavljeniga poglavarja visoko poštvati; zakaj prva dolžnost katolčanov je:

1. Poštevajte ino čast svojimu Cesarju, ki so namestnik kralja nebes in zemlje v deželskih rečeh, božji mazilenc, kakor nas sveta vera uči, rekoč: „Boga se bojite, kralja (cesarja) v časti imejte“. Petr. 2, 17. „Od Boga je oblast, od nikodar drugod; ino kateri oblast imajo, uči sv. Pavl, so od Boga postavljeni“. Rim. 13, 1. Ako pa hudobni ljudje k Vam pridejo, Vam čez svetlīga Cesarja nespodobno govorijo ino gerde jezike iztegajo, ne potegnite z njimi, ter se spomnite, kako lepo Vas sv. Duh svari: „Moj sin! boj se Boga, in kralja (cesarja), spoštuj; ino ne družu se njih zaničvavam“. Prip. 24, 21. „Tudi sodnikov, kateri so na mesti Boga, ne opravljaj“. III. Mojz. 22, 28. — Kakor otroci svojimu očetu smo dolžni tudi podložni,

2. Cesarju zaupati, de nam bojo pravico spoznali ino sklenili kar je prav. Že več ko šest sto let imamo Avstrijani cesarje iz slavne hiše Habsburga, katerih imeniten stari oče bil je Rudolf I. mogočen, pravičen ino pobožen mož. Veliko sovražnikov domačih in postranskih so premagali, v hudih časih so nas lepo vodili, de smo z božjo pomočjo vse srečno prestali ino nam vse v dobro izšlo. Turke, kristjanov nekdanje kervave sovražnike so srečno iz naših krajev odgnali, ino nam sveto, pravo vero ohranili dosedajni Avstrije slavni cesarji poštene Habspurske hiše. Ino poglejte, ravno letašno leto so nam cesar Ferdinand še večji pravice dovolili, svoje ljube podložne osvojbodili, Slovence Nemcem kakor vse druge narode enako povzdignili, posebno pa kmetam butaro polajšati sklenili, jih stari oblasti domače (gruntne) gosposke izsneli, naj bi živeli bolj zadovoljno ino prosto kakor poprej. Ino kar so cesar Ferdinand I. dobrotno sklenili, so nam novi cesar Franc Jožef I. dopolniti obljubili. Mož besede so, lahko se zanesemo, de se bo vsim zgodilo, kar je prav. De pa na sveti ne mora biti brez težav, v nobenim kraljestvi brez davkov, to sami spoznamo. Ne poslušajmo torej zapeljivih podpihačev, kateri družiga ne glešajo kakor mastne besede, z kterimi nas šuntajo zoper Cesarja ino državne pravice. Vsim ljudem po volji tudi Bog ne more storiti; pa bi tudi prav ne bilo, če bi se vsim po volji zgodilo. —

(Konec sledi.)

Zakonski zadržki.

Spisal Peter Hicinger.

(Dalje.)

3. Kdo je postavil zakonske zadržke?

Ker je zakon že v začetku Bog sam postavil, in ga tudi po prvim grehu obveljati pustil, je ravno s tem tudi on sam zaterdil zadržke izvirajoče iz okolišin, ki so naturi ino namenu zakona naravnost nasprot. Tako, ker se zakonska družba le s prostim dovoljenjem skleniti zamore, je po božji naredbi od začetka vse to zadržik bilo, kar tisto prostost opovira, postavim pomanjkanje pameti, posebna sila, posebin strah. Ker ima zakon od Boga postavljen namen, otroke za božje kraljestvo roditi ino izrediti, je s tem že tudi od začetka po božjim odločnji veljala telesne nezmožnosti za zakonsko dolžnost kakor zadržik zakonski. — Kakor je bil Bog začetnik zakona, tako je še dalje sam posebne postave dajal zastran zakonskih zadržkov. Ko je neverstvo silo gospodovalo, je Bog Abrahama učil svojimu sinu Izaku ne dajati neverške žene. Po Mojzesu je on Izraelcem več zapoved dal, kako si žen ne jemati preblizo v rodu, ali izmed nevernikov. (3 Mojz. 18. 20.) Zastran neverških žen je bila prepoved tudi po prerokih večkrat ponovljena; ino nasprot se hčere niso smele dajati nevernikom. V več rečeh je sicer Bog v stari zavezi pregledoval, in s človeško slabostjo poterpjenje imel.

Jezus Kristus, začetnik nove zaveze, je tudi zakon k pravi vrednosti povzdignil, zatorej je poterdil postave popred dane, ino popolno storil, kar je bilo nepopolniga. Zlasti je terdil on to, de zakon ob enim ne more biti med več, kakor med dvema, enim možem ino eno ženo. Drugo je pa on apostelnam ino po njih prihodnjim cerkvenim pastirjem zročil, zavezati ali odvezati, dopustiti ali prepovedati v zakonskih rečeh, kakor bodo po razsvetljenji s. Duha dobro spoznali. Tedej je že s. Pavla beseda, de cerkveni pastirji ne jemljo druge žene, de verni ne vlečejo z neverniki na enim zakonskim jarmu. (1. Tim. 3, 2. — Tit. 1, 7. — 2. Kor. 6. 14.) Dalje terdi s. Ignaci marternik, de naj, kateri se snubijo, svojo zavezo le z dovoljenjem škofovim sklenejo. Zbora v Elviri ino Novi Cesareji l. 313 in 314 sta dala že posebne postave zastran zakona. Pozneje so bili marsikteri zakonski zadržki po ukazih rimskih papežev, ino po sklepih cerkvenih zborov razločeni. Zlasti v 4. Lатарanskim ino v Tridentinskim zboru se najde več postav od zadržkov bližniga znanstva po rodu ali po prejšnih zakonskih zavezah, ino pa od šege, po kakošni je zakon skleniti.

In še današnje dni sta papeža Pij VIII. in Gregor XVI. razsodila zakone katolčanov z nekatolčani. — Tako tedej zdaj cerkev oblast ima, v zakonskih rečeh postaviti; Tridentinski zbor tudi to terdi v 24. seji, 12 postavi.

Res je, de so večkrat tudi deželski poglavarji ukaze v zakonskih rečeh dajali; vonder to je bilo nekaj le v podporo cerkve, nekaj le zastran deželskih zadev zakona; in če dalje šlo, in se je cerkvi s takimi postavami le sila delala, in bilo poterdi. Pravi kristjan sicer tudi ve deželski postavi, krajlu ali cesarju, pokoršino skazati; vonder per tem ne pozabi, de v zakonskih rečeh je drugej viši oblast. On ve dati cesarju, kar je cesarjeviga, Bogu, kar je božjiga, in cerkvi, kar je cerkveniga. Današnje dni so že pa marsikteri v aemar pustili cerkev in njeno oblast per zakonskih zadržkih, in se derže le na deželsko postavo ali išejo le per deželski oblasti kako prejenjanje. To de veljalo bo zmirej le to: kdor ima oblast postaviti, tistiga postava tudi obveljati mora, in nihče drugi je ne overže, in tisti sam zamore tudi le prijenjati, ako so potrebe prejenjati.

(Dalje sledi.)

Zgodbe katoliške cerkve.

Spisal Peter Hieinger.

(Dalje.)

Časi pred Kristusam.

Pripravljanje na Odrešenika in njegovo cerkev.

Od začetka sveta 4000 let pred Kristusam do njega rojstva.

10. Stan Judovskega ljudstva o Kristusovim casu.

Blizali so se časi, ko so se imele božje obljube izpolniti. Judje so sami priložnost dali, de je bila kraljeva palica njih zarodu odvzeta, in ptujcu dana. Bil je prepir med dvema bratama, Aristobulam in Hirkanam zavoljo kraljeve oblasti, in en del je Rimljane v pomoč poklical. Ti so prišli, za njimi pa tudi podložnost pod ptuje Gospostvo; Herodez, po rodu Idumeje, je l. 39 pr. Kr. kralj na Judovskim postal. On si je sicer na videz iskal Jude prikupiti, tempelj Jeruzalemski je ves prenovil: pa na drugi strani je narod in njegove postave bolj in bolj zatiral, de je tudi semtertje punt vzdigval. Po Herodezevi smerti l. 2 po Kristusu je bilo njegovo kraljestvo s privoljenjem Rimskiga cesarja Avgusta med tremi sinovi tako razdeljeno, de je Arhelaj dobil Indijo ia Samarijo, Herodez Galilejo, in Filip deželo unstran Jordana. Pa Arhelaj je bil kmalo odstavljen, in na njegovo mesto so prišli Rimski oblastniki, med kte-

rimi je bil Ponci Pilatuž, l. 28 po Kr. od cesarja Tiberija postavljen.

Ob času, ko so se Judje iz sužnosti smeli poverniti, jih je veliko na Babilonskim ostalo, kateri so se še dalje prot izhodu v Medii in Perzii razširili. V južni Arabii so celo kralji Homeričanov k judovski veri prestopili, l. 100 pr. Kr. Ob času greškiga kralja Aleksandra Veliciga so se Judje vselili v Aleksandrii in v drugih straneh Egipta in Afrike ali Libije; zavoljo kupčije in obertnosti so se razširili v Sirii in Mali Azii, in ob času cesarja Avgusta jih je najti na Greškim, v Rimu, in sploh po vsim Rimskim cesarstvu. Za razločik od Judov v domači deželi so se imenovali Judje med narode razkropljeni; ostali so pa v zvezi z Jeruzalemam, plačevali dacijo k tempeljnu, spoznali tam viši duhovšino, daritve tam opravljali, in na božjo pot tje hodili. Tako so se Judje v celo raznih razmerah zmirej svoje vere in svojiga naroda deržali. Dosti razkropljenih je domači jezik že celo pozabilo, in zatorej so se jim s. pisma v druge jezike, zlasti v greškiga in kaldejskiga, prestavile. Povsod po mestih so imeli tudi, kakor v domači deželi, svoje shodnice, kjer so se ob sabotah zbirali, in so se jim s. pisma razkladale. — To razkropljenje med neverske narode je pa tudi storilo, de so si semtertje, zlasti v Perzii in Egiptu, nekaj od ptujih ver in neverskiga modrijanstva prilastili, in s tem svojo vero oskrunili. — Med nevernike razkropljeni Judje so imeli tudi svoj namen v božji roki, de se je namreč po njih med drugimi narodi spoznanje praviga Boga in upanje Mesija razširilo, in de bi se bili potem Judje in neverniki hitreji v eno cerkev Kristusovo združili. Mnogoteri izmed nevernikov so jeli tudi v ediniga praviga Boga verovati, se malikovavskih napačnost zderževati, taki so se imenovali spreobernjenci vrat, ker so tako rekoč per vratih Mojzesove postave ostali. Nekteri so se pa tudi na ravnost Mojzesovi postavi podvergli, in se obrezati dali; imenovali so se spreobernjenci pravice; navada je bila, o prestopu jih kerševati.

Judovsko ljudstvo je bilo tako konec časov vse drugač memo prejšnih dni, ko se je raji Izraelsko imenovalo. Bilo je v veri v ediniga praviga Boga močno uterjeno, de ako je ravno semtertje kake ptuje misli v se vzelo, vonder ni bilo nič več nagnjeno k malikovanju; sploh se je postave Mojzesove terdo deržalo, in dočakovanje Mesija kakor v bližnim času pridejočiga je bilo v vsih sercih. Nasle so se duše posebno čiste svetosti, in polne gorečiga hrepenjenja po obljubljenim Zveličarji, desiravno njih število ni bilo veliko, postavim Simeon, Ana, Caharija, Elizabeta,

Marija itd. Per vsim tem pa je bilo vonder tudi veliko spačenosti med Judmi najti. En velik del izmed njih se je postave le po unanjim deržal, za notrejnjo pravičnost mu ni bilo mar; dosti svojih posebnih napačnih ali praznih zročil je postavi prideval, svete pisma po svoji misli razlagval; per vsim tem pa so ti le sebe pravične šteli, in druge zaničevali, imenovali so se Farizeji, to je, od drugih ločeni, izvoljeni, pobožni. Našli so se nekteri med njimi vonder bolj pravih misel, kakor Nikodem, Gamaliel itd. Nasprot farizejem so bili pa Saduceji, kterim na veri in postavi Mojzesovi ni bilo posebno ležeče, več jim je bilo mar za pozemeljsko zločnost in posvetno dobro življenje: dvomili so nad raznimi resnicami, ali jih celo tajili, postavim, de je duša neumerjoča, de so angeli, de je na unim svetu kaj plačila ali štrafinge. Njih število ni bilo posebno veliko. Še so bili pa drugi, ki so se od sveta ločeni v samoti deržali, in si za posebno ostro življenje prizadevali, desiravno je bilo v njih mislih marsikej presiljeno in napačno; hotli so čisto duhovski biti, in telesno popolnoma zatreti. Najti je bilo takih v pušavah Indejskih krog mertviga morja, in pa v Egiptu; tam so se imenovali Eseji, tukej Terapevti (boguslužni). Sploh je pomniti, de veči del Judov si je Mesija le posvetniga veličastniga kralja mislil, kteri bi njih rod iz ptuje oblasti rešil, in ga v mogočno čez vse narode povzdignjeno ljudstvo storil. Tudi med duhovšino Judovsko jih ni bilo obilno praviga duha; zlasti so viši duhovni bili dostikrat le vsiljeni; kakor so se namreč kteri deželski oblasti prikupili ali zamerili, so bi postavljeni ali odstavljeni, postavim Anaz in Kajfež.

V sredi Judovske dežele so se bili Samarijani še obderžali, med kterimi pa in med Judmi celo ni bilo nič družbe. Samarijani so bili sicer vero v eniga Boga, v božjo previdnost in v prihodnjiga Mesija sprejeli; terdili so pa samo bukve Mojzesove, in ker Judje jim niso pustili deležnosti per Jeruzalemskim tempelju, so si lastin tempelj na hribu Garicim blizo Samarije sozidali; pa tudi v svojih šegah in navadah so se veliko od Judov razločili, ker se je njih zarod velik del iz nevernikov bil pričel. Vonder njih serca niso bile nepripravne Mesija sprejeti.

(Dalje sledi.)

Sedajnji obšir katolske cerkve.

Spisal Valentin Sezun.

(Dalje.)

XIII. Avstriansko cesarstvo.

6. Česko ali Pemsko kraljestvo.

Zgodbe kersanske vere na Českim.

V l. 874 pride Česki vojvod Borecivoj ali

Borecivog na dvor Moravskiga (Marskiga) kneza Svatopluka, in tu ga pridige sv. Metuda (Metodia), apostelna Slavjanov, toliko ginejo, de pusti svoje malike in kristjan postane, ravno to je storilo 30 Borecivojevih mogočnikov. Sv. Metod jih je podučil, jim naložil velik post in jih potlej kerstil. Dal jim je tudi mašnika seboj, de bi jih v veri bolj poterdil. Tudi Borecivojeva žena sv. Ludmila se je bila spreobrnila. Tako se je bila kersanska vera na Českim perčela (l. 880). Ali neverni Čehi so se čez Borecivoja spuntali, ko je hotel kersanstvo per njih vpeljati, in dober vojvod je mogel pobegniti proč: ravno tako se godi njegovimu nasledniku Stroiminu. Zdaj se nemški cesar Arnulf in imenovan Svatopluk za Borecivoja potegneta, in ta gospodari odslej na Českim do svoje smerti. Za njim sta gospodarila njegova sinova Spätigneu in Vratislav. Ali prvi je umerl že v l. 912 in drugi v l. 926. Tiga vdova, po imenu Dragomira, je bila hei malikovavskiga vojvoda, in je bila pred poroko Vratislavu obljubila kristjana postati, ali po poroki ni hotla nič od tiga slišati. Po smerti svojiga moza je že mislila se vladarstva polastiti, to de kersanski Čehi si izvolijo sv. Ludmilo, vdevo Borecivojevo za gospodino in izročč nje tudi Vratislavova dva majhna sinova Venceslava (Vencelna, Vaclava) in Boleslava. To je Dragomiro zlo peklo, in je 15. Kimovca 927 svojo tašo sv. Ludmilo po dveh hudobnih služabnikih umorila. Zdaj je Dragomira kakor terdovratna malikovavka deset let zoper kristjane divjala in njih cerkev podirala, posebno je pregnala duhovne, ali kersanske vere vonder ni mogla, kakor je želela zatreti. Nje sin Venceslav je v tim času dorastil in vojvodstvo prevzel, izrejen od stare matere Ludmile namreč, ni on nobeniga dela večiga štel, kakor vero v Jezusa Kristusa po vsi svoji deržavi razsiriti in svoje podložne v tisti uterditi. Deset let je Venceslav srečno čez svoje ljudstvo gospodaril in mu bil zgled prave kersanske svetosti. Ali njegova nekersanska mati Dragomira nadraži svojiga mlajiga sina Boleslava, zoper Venceslava. Ko je ta ravno po noči v molitvi bil, plane Boleslav s mečem nanj in ga umori (28. Kim. 936). Pa kakor se je Bog z strelo maševal nad nevernim Dioskoram, kteri je bil svoje hčer sv. Barbaro zavoljo kersanske vere umoril, tako se je tudi godilo hudobni materi Dragomiri zavoljo umorjenja sv. Venceslava; povest pravi, de je bila ona potlej kakor Kore, Datan in Abiron živa od zemlje požerta.

Boleslav I. je zdaj do l. 967 gospodval; vedno se je kesal strašniga bratomora, in kersansko vero po vsi moči podpiral. Po njegovi smerti so se bili neverniki še enkrat vzdignili zoper kristjane (l. 967), ali njegov sin Boleslav II. Pobožni, jih je za vselej

premagal. Dozdaj so bili kersanski Čehi v Regensburske škofijo na Bavarskim peršteti, in so per božji službi več del svoj (slavjanski) jezik rabili. Na perzadevanje Boleslava II. je bil Regensburski škof sv. Wolfgang (Volgang) Čeham lastno škofijo v Pragi pervolil in papež Benedikt VI. tisto s tim poterdil, de bojo Čehi zanaprej božjo službo v latinskim jeziku imeli (l. 973). Pervi Praški škof je bil Ditmar iz Saksonije; drugi sv. Adalbert, rojen Čeh (od l. 983—997). Čez 20 cerkvá sta bila Adalbert in Boleslav II. sozidala, tudi 2 klostra, ki sta bila perva na Českim. Sv. Adalbert slovi tudi na Ogerskim, ker je bil eden pervih oznanovavcev kersanske vere Madžaram, in na Poljskim, kjer je nevernikam sv. evangeli pridigval, je on 23. Malotravna 997 krono marternikov dosegel. Nigo, far malikovavskih Prusov ga je bil blizo mesta Dancig z sulico prebodil. — Vojvod Vratislav II. zvest perjatelj in podpora cesarja Henrika IV. v njegovih vednih vojskah, je bil od tiga iz hvaležnosti k vrednosti kralja povzdignjen l. 1086. Trierski škof sam je mogel na cesarjevo povelje v Prago iti, in Vratislava ko kralja maziliti. — Nar bolj slavni kralj Čehov iz Przemisliske hiše je bil Otokar II. (1253—1278).

Po smerti zadnjiga avstrijskiga vojvoda iz Babenberske hiše, Friderika (l. 1246) se je bil Otokar II. še mladenč v nar bolj čverstih letih 7. Malotravna 1252 z Friderikovo sestro Margareto, ki je bila vdova rimsko-nemškiga kralja Henrika in že 47 let stara, oženil, in tako je bila tudi Avstrijska dežela Čeham podložna postala. Vl. 1254 je ta kralj peljal 60.000 vojakov vitezam Nemškiga reda (Deutsche Ordensritter) zoper neverne Pruse na pomoč, je vzel veliko gradov nevernikov, kterih je zdaj dosti h kersanstvu perstopilo, v last, in je ustanovil na Pruskim dve mesti, kterih eno je po sebi Kraljoviec (Königsberg) in drugo po svojim svetvavcu in Golomovskim škofu Brunonu Brunova Gora (Braunsberg) imenoval. Ko je bil 1269 Ulrik Sponheimski zadnji Koroški vojvod umerl, ste tudi Koroška in Krajnska dežela Otokarju podložne postale. Zavoljo Štajerskiga so se pa Otokar in Ogerski kralj Bela IV., Štefan V. in Ladislav IV. od l. 1252—1272 hudo bojevali, na zadnje je Štajersko Otokarju ostalo, ali koliko so mogli ljudje tistikrat terpeti! Divji, še neverni Kumanji so iz Ogerskiga perderli in ne starosti ne spolu perzanesli; v Medlinski cerkvi so bili 1500 ljudi sožgali: pa tudi Čehi, kadar so na Ogersko peršli, nič bolj bili niso.

Otokar zdaj tako močan, je imel clo krono rimsko-nemških cesarjev na ponudbo (l. 1272) ali

preslepljen od deželniga ključarja Andreja Ricana, jo je zavergel, kedar mu jo je bil Kölnski veliki škof in kurfiršt ponudil. Zdaj je bil Rudolf grof Habsburski za cesarja izvoljen; Otokar poln zaupanja na svojo moč, ga noče spoznati, to in Rudolfovo tirjanje, de naj Avstrijsko, Štajersko, Koroško in Krajnsko nazaj da, vname zopet dve hude vojske in Otokar zgubi v drugi per avstrijskim mestu Laa svoje življenje. Z njegovim vnučkam Venceslavam III. je Przemisliska kraljeva hiša na Českim jenjala, Konrad Potenstein je bil 4. Velikoserpana 1306 tiga še le 18 let stariga kralja v Golomavcu umoril.

(Dalje sledi.)

Cerkvene novice.

Rim. Kar so papež Pij IX. po svoji apostolski oblasti vse tiste, ki Njih deželskimu gospostvu nasprotjejo, iz družbe katolske cerkve pahnili, se je serčnost podložnikov Rimske deržave zlo vnela; zdej si upajo bolj očitno izreči, de ne želijo drugiga poglavarja imeti kakor papeža. Uni puntarji pa, zavoljo kterih so papež iz Rima bežali, z silo in hudim strahovanjem hité tiste ukrotiti, kteri se njih poveljem zoperstavijo. Mislimo pa in nadjamo se, de ni več deleč tisti čas, de bodo Pij IX. spet častito in slovesno v svoje poglavitno mesto Rim nazaj prišli, za kar cela katolska cerkev vedno k Jezusu, svojimu nevidnimu poglavarju moli.

Francozko. Nobena deržava toliko misijonarjev v ptuje dežele med nevernike ne razpošlje, kakor Francozka. Pred tremi mesci je šlo iz Marselja 23 oznanovavcov sv. evangelijskega v Nov-Orleans. Iz seminištva se je pet duhovnov v Singapur in iz družbe sv. Duhá 18 duhovnov pozneje v mnoge kraje odpeljalo.

Angleško. Katolska vera na Angleškim še zmirej veselo raste. Cerkev za cerkvijo se ondi vzdiguje. Takó je bila undan v Turehamu nova cerkev posvečena, katero je neka gospá, Elizabeta Dalton, na svoje lastne stroške sozidala. — Ene dni pozneje je bila druga cerkev v Salisburgu posvečena, ki jo je pobožin katolčan, gospod Luc dal sozidati. Zmirej jih veliko od protestanske k katolski veri prestopi.

Angleška dežela še sploh katolska ni, in vender iz katolskih kraljestev po nedolžno pregnani nedolžni Jezuiti v nji prebivaljše in tolažbo najdejo. Neki velik gospod lord Clifford je ubogim Jezuitam celo svoj grad ponudil v stanovaljše. Slava svobodoljubnim, in ne samo ž njo bahajočim Anglezom! Molimo, de jim bo Bog še s hitrejšim spreobrčanjem k sveti katolski veri to gostoljubje povernil in obilno plačal.

I s k r a.

Kako bo za nebesa?

V mladih dneh ni lepiga življenja; v starih dneh ni pokorjenja: kako bo za nebesa? —